

Н. В. Ткаченко

Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

СИСТЕМА КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ЯВИЩА ПЕДАГОГІЧНОЇ ЗАНЕДБАНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

У статті розкрито програму системного підходу психокорекційної роботи з подолання явища педагогічної занедбаності в учнів молодшого шкільного віку; проаналізовано та систематизовано структурні компоненти та загальні характеристики психокорекційної роботи щодо проблеми педагогічної занедбаності.

Ключові слова: педагогічна занедбаність, корекційна робота, ігрова діяльність, групові заняття, ситуації успіху, рольова гра, тренінгові заняття, тренінги-семінари, міні-лекції.

Система корекційної роботи з подолання явища педагогічної занедбаності молодшого школяра складається з таких структурних компонентів:

1) загальної характеристики корекційних програм для учнів молодшого шкільного віку;

2) загальної методологічної характеристики програми циклу тренінгових занять з корекції сімейних взаємовідносин;

3) загальна методологічна характеристика просвітницько-корекційної програми циклу тренінгових занять та тренінгів-семінарів для вчителів початкових класів.

Корекційна програма для учнів молодшого шкільного віку розрахована на роботу з групою дітей, які відчувають труднощі в навчальній діяльності.

Мета програми спрямована на розвиток та вдосконалення комунікативних навичок, на нормалізацію самооцінки, уважності, просторових уявлень, формування розумового плану дій та мовленнєвих функцій, розвиток продуктивності психічної діяльності.

Групові заняття проводяться в ігровій формі та включають методики, що стимулюють розвиток дитини як у сфері взаємин, так і в пізнавальній (навчальній) діяльності [1, 45]. Ігрова діяльність навчає дитину керувати власною поведінкою та через взаємодію з іншими розширює її рольовий репертуар. Спілкування в групі розширює межі бачення дитиною власних можливостей через відбивання дій інших та з іншими [2, 108].

Створення ситуації успіху виявляє здатність дитини до самоактуалізації, до нормалізації самооцінки та ефективнішого засвоєння знань, вмінь та навичок.

Найбільш привабливі — рольові ігри. Але найслабшим ланцюжком у дітей, які відчувають труднощі у школі, є розвиток мовлення. Цим дітям важко висловлювати власні думки та почуття, звертатися до інших, отримувати зворотний зв'язок. Для розвитку мовлення зазвичай

використовують такі прийоми: розігрування відомих казок та створення власних із подальшим їх розігруванням, створення детективу, розігрування сценок із життя дитини. Вдосконалення спонтанного мовлення дитини сприяє формуванню мисленневих операцій, логічних умовиводів тощо.

Схема побудови корекційно-розвивального заняття:

1. Початковий етап: Привітання — Новини — Комунікативна гра.

2. Основний етап заняття: Розвиток довільності та Розвиток мовлення та Домашнє завдання просторових уявлень мислення.

3. Заклучний етап заняття: Рухова тематична гра або Комунікативна гра — Традиційне прощання.

Наступний етап корекційної програми — це загальна методологічна характеристика програми циклу тренінгових занять з корекції сімейних взаємовідносин.

Програма і методика проведення:

Мета тренінгу: покращити батьківську ефективність в стосунках з дітьми та один з одним.

Завдання тренінгу:

– поглибити пізнання батьками самих себе, своїх психологічних особливостей, усвідомлення своїх дій і думок, зміцнення позитивних якостей особистості, набуття навичок адекватної поведінки у певних соціальних ситуаціях;

– вивчити світ дитинства як такий, поглибити пізнання своєї дитини, її вчинків, емоцій, думок;

– на підставі вищезгаданого знайти оптимальні шляхи спілкування з дитиною; пошук та використання адекватних методів виховання й розвитку дитини на основі її повного прийняття;

– надати батькам можливість обговорювати певні конкретні проблеми і разом знаходити засоби їх вирішення;

– активізувати членів групи з метою допомогти самому собі.

Методичні прийоми, що використовуються під час тренінгу: рольова гра, дискусія, розгляд реальних проблемних ситуацій учасників тренінгу, аналіз власного життєвого досвіду, обговорення поданої інформації.

Наступний етап роботи — це загальна методологічна характеристика просвітницько-корекційної програми циклу тренінгових занять та тренінгів-семінарів для вчителів початкових класів.

В останні роки в роботі з підвищення педагогічної культури вчителів застосовуються найрізноманітніші форми, які базуються на активних та інтерактивних методах, сучасних технологіях і покликані сприяти не лише підвищенню виховної та навчальної функцій школи, а передусім поліпшенню внутрішньо-шкільної атмосфери [3, 54].

Ключові поняття: педагогічна культура вчителів, групове спілкування, співробітництво (кооперація), психотерапевтичні завдання, концепція особистісних змін.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми:

– методологічна основа тренінгів;

- мета та сукупність завдань тренінгових занять;
- загальні правила проведення тренінгових занять.

2. Орієнтовні сценарії тренінгових занять.

У ході тренінгу групове спілкування, співробітництво (кооперація) учасників спрямовуються на розв'язання різноманітних особистісних проблем, зміну внутрішніх (негативних, неадекватних) настанов, розширення знань і формування досвіду позитивного ставлення до самого себе та до оточуючих, насамперед дітей.

Під зміною внутрішніх настанов розуміється особистісний перехід до нових можливостей, нової ідентичності, що відбувається, коли індивід не може діяти на наявному в нього рівні і змушений відмовитись від колишніх цінностей і принципів, колишніх способів існування й шукати нових, раніше невідомих і незнаних, але таких, які дозволяють вижити у важкій ситуації та перейти до нового, більш ефективного способу функціонування.

Основною метою діяльності практичного психолога є не тільки психологічний супровід дитини, а й просвітницька, корекційна робота з педагогічним колективом для налагодження широкої конструктивної співпраці у педагогічному колективі; отримання педагогами знань з психології; орієнтування діяльності на гуманістичні принципи та гармонійний розвиток.

Найефективнішими формами роботи є: індивідуальні консультації (у разі запиту з боку самого педагога), психолого-педагогічні консиліуми з чітким розподілом функцій і обов'язків усередині групи учасників і загальною відповідальністю за реалізацію прийнятих рішень, а також проведення тренінгів.

Останім часом гостро постала проблема зростання конфліктності серед педагогів та учнів загальноосвітніх шкіл, спричинена умовами нашого сьогодення і специфічними проблемами педагогічного середовища.

Суб'єктивними умовами підвищеної конфліктності педагога є його індивідуально-психологічні особливості, психологічний клімат у сім'ї, взаємини з оточуючими, індивідуальний стиль поведінки тощо. Падіння загальної культури спілкування вчителів впливає не тільки на їхні взаємини з учнями, а й на мікроклімат у педагогічному колективі, виникають непорозуміння з рідними й напруження у стосунках. Якщо суперечності загострюються, то виникає відкритий конфлікт.

Професійні конфлікти з'являються, коли не збігаються думки або вчинки членів колективу під час вирішення проблеми ділового характеру. Вирішуючи такі конфлікти, важливо не виходити за рамки ділових аргументів і стосунків. Утім більшість конфліктів у колективах — особисті й виникають унаслідок суб'єктивних причин, а саме:

- недостатньої обізнаності про особливості вчителя, чию поведінку оцінюють;
- неправильного розуміння його намірів;
- неправильного уявлення про його думки;
- помилкової інтерпретації мотивів поведінки;
- помилкового оцінювання ставлення одного вчителя до іншого.

Щоб гідно вийти самому з конфліктної ситуації, педагог має володіти рефлексією, здатністю адекватно оцінювати й бачити себе збоку. Саме неадекватне самооцінювання (завищене або занижене) нерідко стає причиною неправильних стосунків між колегами.

Якщо в людини завищене самооцінювання, вона зневажливо і зверхньо ставиться до інших, не бачить своїх вад, виправдовує свої помилки об'єктивними причинами. Людина із заниженим самооцінюванням — тривожна, невпевнена в собі, нерідко намагається її підвищити, применшуючи досягнення інших людей. У такої людини може сформуватися негативне сприйняття інших і водночас вона авторитарна стосовно них, немилосердна. Адекватне самооцінювання надає людині впевненості в собі, вона радіє успіхам інших, не пасує перед труднощами, спокійно ставиться до критики, бо сама в міру самокритична.

Педагог, який вірить в успіх справи, як правило, його досягає. Це допомагає і під час спілкування: учитель передає свої очікування іншим, чим дістає змогу одержати віддачу. З огляду на актуальність проблеми подолання конфліктності серед педагогів пропонуємо методичні засади проведення тренінгових занять, які допоможуть вирішити гострі індивідуальні проблеми.

Основними методами соціально-психологічного тренінгу із подолання конфліктності є:

- групова дискусія;
- рольова гра в різноманітних модифікаціях і поєднаннях.

Це активні методи групової психологічної допомоги, яких так бракує педагогові: учитель насамперед має вивчити, зрозуміти себе самого, навчитися розв'язувати свої конфлікти і вирішувати проблеми, а вже потім допомагати учню.

Соціально-психологічний тренінг суттєво полегшує процес оволодіння знаннями та навичками ефективної соціальної поведінки, сприяє оптимізації комунікативних можливостей людини, формуванню необхідних її якостей у взаємодії з іншими людьми, а у взаєминах — застосуванню цих умінь у конкретних ситуаціях соціуму.

В основі програми тренінгу лежить принцип поетапного розвитку учасників групи в розумінні кожным себе та інших людей.

Мета всіх занять:

- навчити учасників тренінгу розкривати своє сприймання та дії, які можна назвати «сприйманням самого себе»;
- розвивати комунікативні навички, почуття, активне слухання, опис поведінки.

Тренінг складається із занять, спрямованих на розвиток:

- адекватного самооцінювання;
- формування рефлексії, емпатії, педагогічної толерантності, вміння спілкуватися, конструктивно виражати свої думки й почуття, підтримувати з людьми добрі стосунки, розв'язувати конфлікти й допомагати іншим.

Кожне заняття складається з 3 частин:

– теоретичного матеріалу, який подається у формі міні-лекції;
– практичних вправ, виконавши які учасники можуть оволодіти необхідними інтерперсональними вміннями і практично використати набуті теоретичні знання;

– обговорення цих вправ, змісту заняття.

Головні завдання тренінгу:

1) підвищення компетентності педагогів у спілкуванні через упровадження інтерактивних методів у традиційну систему навчання;

2) зниження емоційного напруження;

3) розвиток здатності розуміти емоційний стан іншої людини (колег, учнів батьків) й уміння адекватно висловлювати свій;

4) формування навичок позитивного впливу на інших (дітей, колег, батьків);

5) ігрова корекція поведінки: усунення надмірного напруження і тривожності; викоринювання бар'єрів, що заважають продуктивним конструктивним діям. Регуляція соціальних відносин.

Структура тренінгу:

I. Розминка.

Мета: розминка учасників, їхнє емоційне входження у тренінгові заняття.

II. Велика гра (основна частина).

Структура основної частини:

Психологічні вправи, етюди, пантоміма, рольові та рухливі ігри, криголами.

III. Розслаблення (розрядка).

Мета: вихід із психологічної атмосфери, яка виникла під час основної частини заняття.

Отже, вище зазначена корекційна програма, щодо подолання явища педагогічної занедбаності має різні шляхи подолання педагогічної занедбаності в учнів молодшого шкільного віку. Кожен з цих шляхів є структурним компонентом цілої, єдиної системи навчального процесу. Власне, удосконалення навчального процесу, використання різних форм, методів і засобів, співпраця з сім'єю занедбаних учнів допомагає вчителю правильно методично та дидактично організувати роботу на уроці. Тому не слід покладати лише на педагога усю роботу з такими учнями, — при цьому необхідна допомога батьків та психологів.

Література

1. Андрущенко Т. Ю., Карабаева Н. В. Коррекция психологического развития младших школьников на начальном этапе обучения // Вопросы психологии. — 1993. — № 1. — С. 44–53.
2. Ануфриев А. Ф., Костромина С. Н. Как преодолеть трудности в обучении детей. — М.: Ось-89, 1998. — 224 с.
3. Бочелюк В. Й. Вчитель — створювач орієнтирів суспільного життя засобами особистісно орієнтованого навчання // Матеріали міжрегіонального науково-дослідницького семінару «Створення іміджу сучасного закладу освіти» 8–9 квітня 1997р. — Запоріжжя, 1997. — С. 53–56.

4. Гильбух Ю. З. Методика отслеживания успеваемости и психического развития учащихся в общеобразовательной школе: Начальное и среднее звено. — К., 1994.
5. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 41. — Рівне: РДГУ, 2008. — 217 с.
6. Основы психологии: Практикум / Ред. Л. Д. Столяренко. — Ростов н/Д: Феникс, 2004. — 704 с.

Н. В. Ткаченко

Классический частный университет, г. Запорожье

**СИСТЕМА КОРРЕКЦИОННОЙ РАБОТЫ ПО ПРЕОДОЛЕНИЮ
ЯВЛЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ЗАПУЩЕННОСТИ МЛАДШЕГО
ШКОЛЬНИКА**

Резюме

В статье раскрыто программу системного подхода психокоррекционной работы с преодоления явления педагогической запущенности у учеников младшего школьного возраста; проанализировано и систематизировано структурные компоненты и общие характеристики психокоррекционной работы к проблеме педагогической запущенности.

Ключевые слова: педагогическая запущенность, коррекционная работа, игровая деятельность, групповые занятия, ситуации успеха, ролевая игра, тренинговые занятия, тренинги-семинары, мини-лекции.

T. V. Tkachenko

Classical private university in Zaporozhie

**SYSTEM OF CORRECTION WORK ON OVERCOMING
OF THE PHENOMENON OF PEDAGOGICAL NEGLECT OF JUNIOR
SCHOOLBOY**

Summary

In the article the program of approach of the systems of psychocorrections work is exposed from overcoming of the phenomenon of pedagogical neglect for the students of midchildhood; structural components and general descriptions of psychocorrections work are analyzed and systematized in relation to the problem of pedagogical neglect.

Key words: pedagogical neglect, corrections work, playing activity, group employments, situations of success, rolling game, training lessons, trainings-seminars, the mine-lecture.